

[Sigsgaard.]

sætter en redaktør, og det har ikke givet de helt store problemer deroppe. Man kunne i hvert fald prøve, hvis man synes, problemet er stort, og hvis man synes, ideen i øvrigt kan bruges.

Jeg kan også spørge: er det nu i det hele taget så svært? Når vi ser Folketingsårsbogen, er det så ikke stort set meget pænt, hvad der står på den side eller halvanden side, hvor meget det nu er? Tit må jeg sige at jeg beundrer dem, der formulerer det meget, meget korte og let forståelige, der står om de enkelte lovforslag i Folketingsårsbogen. Det er såmænd ikke sikkert, det er så svært endda.

Hvad meningsmonopolet angår, kan man jo kalde det, hvad man vil, men statsministeren kan ikke helt komme bort fra, at 90 pct. af pressen er borgerlig, er på den ene eller den anden måde i dag VKR-presse. Hvad vi så skal kalde det, det er en anden sag, men det er i hvert fald ikke alsidig orientering, man får frem på den måde.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslaget til folketingsbeslutnings overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til udvalget for forretningsordenen. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om friskoler og private realskoler m. v.

(Lovforslaget (nr. 134) findes i tillæg A. sp. 2633, fremsættelsen i tidenden sp. 3483).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Orla Møller: Der er adskilligt positivt at sige om dette lovforslag. Det væsentligste er, at det er en fortsat anerkendelse af friskolen som et væsentligt led i vores uddannelsesmønster, og jeg anser dette for at

være noget meget værdifuldt ved lovforslaget.

Det er vel en økonomisk flothed, at der er friskoler med det store statstilskud, vi har, men det er for mig at se — betragtet fra en menneskelig og en demokratisk synsvinkel — en nødvendighed, og derfor er jeg glad for, at lovforslaget fastholder dette så klart. Jeg siger det, selv om der er nogle vildskud og det vel aldrig helt kan undgås, at der bliver vildskud inden for en friskoleordning, når snobberi og pengestyrke kan medføre friskoler for de udvalgte børn. Men friskolen har altid været fanen for forældrenes rettigheder, når det drejer sig om opdragelsen af deres børn, og den fane vajer stadig.

Værdifuldt ved lovforslaget er også den tilstræbte balance mellem frihedsrettighederne på den ene side og samfundets interesser på den anden side. Om det er det rette balancepunkt, der er fundet, er en ganske anden sag, og det er jeg ikke helt sikker på, men jeg anerkender i hvert fald ministerens forsøg på at nå en sådan balance.

Jeg synes også, der er grund til at fremhæve andre positive sider af lovforslaget. Det er en fordel for de private skoler, at folkeskolen i elevernes hjemstedskommune nu får pligt til at yde vederlagsfri specialundervisning til elever på de private skoler, og at der kan fastsættes regler for, at udgifter til skolepsykologisk bistand kan medtages i tilskudsbetingelserne.

Noget svagere er det, at ministeriet nøjes med at finde det rimeligt, at hjemstedskommunen yder tilskud til befordring i samme omfang som til elever i folkeskolen. Det kunne jo dog være, at der var kommunalbestyrelser, der forstod dette rigtigt, og det håber jeg på.

Der kunne nævnes andre fordele som dette, at børnehaveklasser vil kunne oprettes uden at skulle godkendes som forsøgsundervisning, afskaffelsen af det noget ejendommelige lønningssystem, bevilling til fripladser og flere andre ting. Jo, der er fordele, men der er også mærkværdige ting.

Denne lovgivning vil meget hurtigt komme til at virke forældet. Adskillelsen mellem 1.-7. og 8.-10. skoleår har mening i forhold til gældende skolelov, men om et par år er den adskillelse forkert, og så vil

[Orla Møller.]

det tage sig ganske mærkværdigt ud, at direktoratet for folkeskolen og seminarierne griber ind i tilsynet med 8.-10. klasserne. Vil man fastholde friskoletanken, må man efter min opfattelse lade den gælde for hele grundskolen. Det må være forældrenes og de private skolers egen sag, om man vil stille mod en statskontrolleret prøve efter 9. klasse, og det er jo begrundelsen for, at man vil fastholde tilsynet med 8.-10. skoleår.

Mærkværdig er også bestemmelsen om, at en friskole kan henvisse sine elever til undervisning i 6. og 7. skoleår ved en anden privat skole. Jeg kender godt de historiske årsager til skellet, men bør man dog låse sig fast på dette i en hurtigt løbende pædagogisk udvikling som den, vi er inde i for tiden?

Det mærkværdigt forhistoriske kommer også til udtryk i bestemmelsen om tilsyn. Det kan dog ikke være rimeligt i 1970; at tilsynet kun omfatter fagene dansk, regning og skrivning. Det er længe siden, endda meget længe siden, at folkeskolen baserede sine tilbud på disse fag. Der er ligefrem noget i mig, der krymper sig ved at fastslå den fortidsproblematik i et nutidigt lovforslag.

Om tilsynet i øvrigt: lad dog forældrene selv finde ud af, hvem der skal være den stedlige tilsynsførende. Tør man overlade tilsynet til forældrene, når det drejer sig om alle de andre fag, så lad dem dog få det hele — det er der logik i.

Problematisk i lovforslaget finder jeg bestemmelserne om, at der ikke kan ydes tilskud til de såkaldte københavnerlønninger. Ændringerne af lønningssystemet med overgang til folkeskolens lønninger i stedet for det tidligere stærkt kritiserede system med minimums- og maksimumsløn hilser jeg med tilfredshed, og skolerne har selv ønsket det afskaffet. Jeg finder det også rigtigt, at staten efter forslaget ikke kan deltage i ydelsen af et særligt løntillæg som de såkaldte københavnerløntillæg. Men bliver skolerne af konkurrencemæssige grunde, og her tænker jeg på ansættelse af lærerne, nødt til at yde tillægget, så vil det komme til at betyde en væsentlig stigning i skolepengene, og så kan skolerne komme i klemme med bestemmelsen om, at det er en

betingelse for deres godkendelse, at skolepengene ikke skønnes urimeligt høje. Det vil være forkert, om de private skoler på den måde yderligere får social slagside, og udvalgsarbejdet må efter min opfattelse nærmere have klaret dette problem; mit parti er i hvert fald parat til at arbejde for den bedst mulige sociale løsning for friskolerne.

Direkte kritisabelt ved lovforslaget er, at ministeren i § 12, stk. 2, blander den pædagogiske og den økonomiske lovgivning sammen. Bestemmelsen om yderligere betingelser for ydelse af tilskud til prioritetsrenter og husleje samt særlig hensyntagen til i øvrigt lovbundne udgifter i forhold til ministeriets budget må høre hjemme i den lov om statsstøtte, som vi vedtog den 18. juni 1969. Hvad er egentlig årsagen til, at ministeren med disse bestemmelser reelt og kraftigt ændrer tilskudsloven? Jeg gad nok vide, om skolerne har kendt disse forudsætninger, da de mere eller mindre helhjertet gav deres tilslutning til støtteloven. I øvrigt finder jeg det noget betænkeligt, at man med en sådan efterrationalisering ændrer så at sige lovbundne udgifter til at være budgetbestemte.

Ministeren vil af disse sætninger forstå, at der i min buket i dag ikke blot er roser, men også nogle tidsler, men forhåbentlig også, at mit parti er parat til et positivt udvalgsarbejde, der kan føre frem til en rigtig og god lovgivning for friskolerne.

Ellen Strange Petersen: Dette lovforslag føles som en naturlig fortsættelse af den lov, der blev vedtaget i sidste samling vedrørende statsstøtte til visse private skoler. Her fastsættes tilskudsbetingelserne for de private skoler for elever i den undervisningspligtige alder, og det må være naturligt, at friskolerne og de private realskoler samles under én lov. Det har hidtil medført administrationsvanskeligheder, at reglerne har været at finde i forskellige love.

Jeg kan på mit partis vegne anbefale hovedtrækkene i lovforslaget. Vi mener, det er rigtigt, at privatundervisning, der er etableret af det tyske mindretal i Sønderjylland, kommer ind under samme regler som anden privat undervisning for de første 10 skoleår.

Vi finder det også rigtigt, at de private

[Ellen Strange Petersen.]

skoler får mulighed for uden særlig godkendelse at oprette børnehaveklasser i forbindelse med anden undervisning, når en beskeden klassekvotient er sikret. Her og dér i lovforslaget er der opstillet betingelser, som skal være opfyldt, for at staten kan yde støtte. At der skal være betingelser for statsstøtten, er en selvfølge; om betingelserne så er rigtigt udformet, vil altid være et skøn. Folketinget må prøve at finde den bedst mulige balance imellem, hvad der på den ene side tjener den private skole bedst, så den kan bestå som et alternativ til den offentlige skole, og hvad der på den anden side er rimeligt at yde af statens midler. Jeg glæder mig over, at der bliver et fripladstilskud, så den private skole ikke på grund af skolepengene behøver at få slagside.

For en skole, der omfatter 1. til 7. årgang, kræves det, at den skal have mindst 20 elever fra og med det 2. skoleår. Det kan ikke siges at være et ubilligt mindstekrav. Derimod mener jeg, det kan diskuteres, om det er rigtigt, som det er foreslået, at der i 8.-9. skoleår skal være mindst 12 elever gennemsnitlig pr. klasse mod 10 i de foregående år. Dette vil betyde, at en ensoprettet skole skal have mindst 24 elever på 7. årgangstrin for at kunne foretage deling i en 8. klasse og en realklasse i 8. skoleår. Jeg mener ikke, det er historisk endnu, for det kunne måske friste nogle skoler til at foranstalte samlæsning mere af praktiske og økonomiske grunde end af pædagogiske grunde, og det mener jeg ikke kan være ønskeligt. Jeg håber, vi kan drøfte dette problem nærmere under det kommende udvalgsarbejde.

Det foreliggende lovforslag indeholder også bestemmelser om lærerløningerne. Jeg er ligesom hr. Orla Møller vidende om, at der i private skolekredse er bekymring over, at det såkaldte københavner tillæg foreslås holdt uden for tilskudsgrundlaget. Jeg håber meget, at dette problem kan løses på en sådan måde, at de forbedringer, som tilskudsloven og som dette lovforslag i øvrigt indeholder, ikke udhules for skolerne.

I § 16 står, at loven skal have virkning fra 1. april i år, det er snart. På mit partis vegne kan jeg love, at vi skal arbejde på, at

der ikke sker større forsinkelse end absolut nødvendigt.

Evan Jensen: Vore friskoler og private skoler i det hele taget er et af udtrykkene for den interesse, der findes blandt forældre for deres børns undervisning. Friskolerne er jo netop blevet oprettet, fordi forældrene fandt, at de eksisterende offentlige skoler ikke svarede til det ideal, de havde af en skole. Der har ligget religiøse, pædagogiske og opdragelsesmæssige grunde bag ved ønsket om at skabe en privatskole, en friskole.

Uden at jeg vil fortabe mig i historiske udredninger, kan det måske gå an at anføre, at friskoletanken er en speciel dansk skoleform og har sit egentlige udspring i de Grundtvig-Koldske skoletanker. De første skoler måtte kæmpe mod megen modstand fra mange sider, men efterhånden blev disse skoler tolereret, ja, mere end det, anerkendt i meget vide kredse som noget værdifuldt. På steder har der været en så levende kontakt imellem forældrekrede og skole som ved friskolen. Denne forældre-skole kontakt ofres der meget på også at få skabt ved vor folkeskole, sidst ved gennemførelsen af tilsynsloven. Det kan vist også med god ret siges, at folkeskolen har hentet megen god inspiration netop fra friskolen. Den private skole har, når den har været bedst, ofte været en eksperimenterende skole, hvor nye skoletanker er blevet prøvet, inden de er gået ind i den offentlige skole.

Det er jo ikke, fordi elevtallet ved de private skoler har været særlig stort sammenlignet med de kommunale skoler. Det er heller ikke tilfældet i øjeblikket. Det store elevtal har man ikke haft i friskolerne, og man kan derfor godt spørge: hvordan vil friskolerne så klare sig i de kommende år? Da friskolerne blev oprettet i sin tid, var det som protest mod et eller andet, f. eks. udenadslæren eller mod den offentlige skoles stive pædagogiske metoder. I dag er forholdet jo det, at der i folkeskolen benyttes meget frie undervisningsformer, at der stadig eksperimenteres med at nå frem til pædagogiske metoder, der vel ikke ligger så forfærdelig langt fra dem, man ønsker anvendt i friskolen. Vi har da også set mange friskoler blive nedlagt på grund af svig-

[Evan Jensen.]

tende tilgang. Nogle skoler på landet har f. eks. ikke kunnet klare sig under den strukturudvikling, vi har gennemlevet i de senere år. Men vi har også set nye friskoler og nye private skoler i det hele taget dukke op. Det er måske ikke friskoler i traditionel forstand. Således har vi set skoler dukke op i forbindelse med centralisering inden for folkeskolen. Som protest mod, at børnene skulle gå i skole i et andet sogn, oprettede forældrene deres private skole. Nogle kan mene, at det geografiske er et fattigt grundlag at oprette en friskole på. Ja vel, men en trøst er det, at hvis forældrene ikke vil ofre noget på deres skole — ikke blot økonomisk, men også på anden måde må en friskole bakked op — ja, så vil den snart opføre at eksistere.

De senere år har føjet endnu en gren til de private skolers stamme: de små skoler eller lilleskolen: Friskolen har som sagt ikke talmæssigt repræsenteret de mange, men det er ikke, fordi den ønskede at være forbeholdt de få. Alle sociale lag har været repræsenteret i friskolekredsene — friskolekredsene har ikke ønsket at være et lukket land, noget eksklusivt, tværtimod — og det tror jeg også fortsat er friskolens ønske. Lovgivningen bør bidrage hertil.

Vi skal nu have en ny lov for friskolerne og de private realskoler. Ministeren nævner i sin fremsættelsestale, at de nye tjenestemandsløve og loven om statsstøtte til visse private skoler har gjort en revision af tilskudsbetingelserne aktuel, og at lejligheden så benyttes til også at gennemføre visse andre ændringer.

Jeg skal på venstres vegne anbefale lovforslaget. Der er forskellige ting, vi ønsker at få nærmere belyst i udvalget, og jeg skal derfor blot hæfte mig ved nogle få enkeltheder i forslaget.

Der åbnes mulighed for, at en friskole i særlige tilfælde henviser sine elever i 6. og 7. skoleår til en anden privatskole. Det har hidtil været muligt for elever i 7. skoleår. Udvidelsen til 6. kan få betydning for mindre friskoler, der nu kan samarbejde. Ministeren nævner, at et sådant samarbejde mellem flere friskoler indebærer visse befordringsudgifter. Det er i det hele taget et problem for friskolerne. Til folkeskolen transporteres de mindre børn efter visse

retningslinjer. Det er jo ikke ufarligt i vor tid for de mindre elever at færdes på skolevejene. Ministeren har ikke løst problemet for de private skoler med dette forslag. Ministeren siger: man vil imidlertid finde det rimeligt, om hjemstedskommunen yder tilskud hertil i samme omfang som til elever i folkeskolen. Ja, det vil jeg også.

Både friskolerne og de private realskoler skal kunne oprette børnehaveklasse i tilknytning til 1. skoleår. Det er udmærket. For at få tilskud kræves mindst 10 elever pr. klasse hvert finansår. Kravet om 10 elever forekommer mig rimeligt. Om det skal være hvert finansår eller i gennemsnit over 2 eller 3 finansår, bør overvejes. For mindre skolekredse kan det blive et lærerproblem, hvis man et enkelt år kommer under de 10 elever. Hvad skal man så gøre ved læreren, og hvordan får man en ny næste år?

Jeg er glad for bestemmelsen om de private skolers adgang til at etablere specialundervisning, og at de skal kunne henvise elever til specialundervisning ved en anden privat skole eller ved hjemstedskommunens skolevæsen. Det sidste forekommer mig dog noget upraktisk, i hvert fald for de skoler, der har kostafdeling.

Tilsynsbestemmelserne forekommer mig også rimelige. Det må være rigtigt, at den stedlige tilsynsførende ikke tilhører skolens forældrekræds, men at vedkommende vælges af forældrene til skolens elever, hvis man ønsker en tilsynsførende i stedet for skolekommissionen.

Om § 12s tilskudsbestemmelser vil jeg kun sige et par enkelte ord. Der sker jo nu en stramning, hvad angår kravet om elevtallet fra 1. til 7. skoleår, idet der nu forlanges 10 elever pr. klasse og mindst 20 elever i alt på en skole igennem de seneste tre finansår, for realskolen 12 elever. Her har vi et punkt, hvor der må fares med lempe, hvis man ikke skal komme til at udhule det gode princip om forældres frihed til selv at drage omsorg for deres børns undervisning. Selv om dette forslag strammer kravene til skolens elevtal, er det meget moderate krav, der stilles, ikke mindst når man også ser på § 16.

§ 12, stk. 1, punkt 5, indeholder en bestemmelse om, at en betingelse for tilskud er, at skolepengene ikke skønnes urimeligt høje. Jeg vil gerne sige, at man må håbe, denne be-

[Evan Jensen.]

stemmelse sjældent eller aldrig kommer i anvendelse.

Lønbestemmelserne er blevet omtalt under debatten her, og vi skal vel se nærmere på dem i udvalget. Der er bare en enkelt principiel ting, jeg gerne vil sige; det er, at jeg er tilfreds med, at ledere og lærere skal lønnes efter de lønsatser, der til enhver tid er gældende for folkeskolens lærere.

Alt i alt gives der de private skoler efter dette forslag som efter tilskudsloven i øvrigt betydelig økonomisk støtte fra det offentlige, en økonomisk støtte og bestemmelser i øvrigt, der naturligvis må være til stede, når vi skal bevare frihedslinjen på skolens område, og det skal vi.

Meta Ditzel: Man bruger i disse år mange penge, megen energi og også en vis portion fantasi på udbygningen af det offentlige skolevæsen for at gøre det mere tidssvarende, både hvad angår tilegnelse af viden og oplæring i orientering og for at skabe gode forhold for både elever og lærere. Men i overensstemmelse med vor demokratiske indstilling, vore begreber om frihed for det enkelte menneske, mener vi også i vort parti, at man stadig bør give plads og økonomisk støtte til friskoler, hvor der undervises børn fra 1. til 7. klasse, og hvor man også kan udbygge undervisningen til at fortsætte i de tre efterfølgende skoleår, lige så vel som vi mener, at man også bør støtte andre former for privatskoler. Rent bortset fra den betydning, friskolerne har for elever og forældre, må man erkende, at de i visse tilfælde kan virke inspirerende på pædagoger inden for andre skoleformer, også i den offentlige skole. De kan være med til at skabe fornyelse. De små skoler har jo nemlig den store fordel, at nye idéer hurtigt kan gennemprøves her. Et par initiativrige lærere vil let kunne få forældrenes tilslutning til at prøve en ny arbejdsform eller en mindre ændring i undervisningsplanen. Det kan f. eks. dreje sig om, at man vil forsøge at indføre sprogundervisning i 1. klasse, eller at man i en vis periode vil give de musiske fag overvægt i undervisningen. Det kan lade sig gøre uden indgreb i andre undervisningsplaner. Det er forældrene, der har ansvaret for undervisningen, den skal stå mål med undervisningen i folkeskolen, men man behøver ikke at

spørge eller ansøge andre steder end hos forældrene.

At samarbejdet mellem forældre og skole er en naturlig ting, er noget, vi fra folkeskolens side godt kan have grund til at misunde de små skoler, og det er vel også en væsentlig grund til, at der ofte ikke findes konflikter af væsentlig art på en sådan skole, og at man ikke dér kender så meget til adfærdsvanskelige børn. Det er en fordel, at forældrene til disse skolers elever gerne har en fælles livsanskuelse eller har fælles interesse på det pædagogiske område, at det er forældre, der virkelig er interesserede i skole-spørgsmål. Selv om der nok kunne være grund til at ønske, at flere af disse forældre ville knytte sig til folkeskolen, og selv om det i hvert fald for en del, vel nok for de fleste, af de nye friskoler gælder, at de let kan få social slagside, må vi anerkende forældrenes ret til at foretrække den skoleform, og vi må støtte den fra statens side.

Det er blevet sagt, at man i forbindelse med revisionen af denne lovgivning gennemfører visse ændringer, og jeg vil sige, at vi for størstedelen billiger ændringerne fra mit partis side, f. eks. en ændring som den, at private realskoler fremtidig skal anerkendes af undervisningsministeriet, som skal godkende både undervisningsplan, lærere og lokaler, og også den ændring, der siger, at forældrene for eftertiden med hensyn til tilsynet skal afgøre, om det skal varetages af en stedlig tilsynsførende, som bliver valgt af forældrene, eller af skolekommissionen.

En ændring som den, at reglerne for de private tysksprogede skoler og tysk hjemmeundervisning nu skal være som for andre private skoler og anden hjemmeundervisning, kan vi også kun bifalde, og jeg holder ikke med hr. Orla Møller i, at man ikke skal fastlåse en bestemmelse med hensyn til 6.-7. klasserne. Så længe vi ikke har gennemført de reformer, der kan få indflydelse på en sådan bestemmelse i vort skolevæsen, synes jeg, det er meget hensigtsmæssigt, at det for eftertiden bliver sådan, at man kan flytte elever både fra 6. og 7. skoleår over til en større friskole, for det vil jo betyde, at de lettere kan opfylde kravene om den undervisning, som netop kræves for de to år.

Da der i folkeskolen efterhånden gøres så meget ud af specialundervisningen, er det naturligt, at der også bliver tale om, at fri-

[Meta Ditzel.]

skolerne skal forpligte sig til at sørge for en sådan specialundervisning. Men jeg vil da nok mene, at det for mange friskoler vil blive så stor en belastning, at man vil henholde sig til det, der også er nævnt i lovforslaget, at forældre kan henstille til kommunerne, at de vil sørge for denne undervisning.

Det, der vil vække mest opmærksomhed udadtil i lovforslaget, er jo sikkert bestemmelsen angående elevtal. Det udvalg, der i fjor beskæftigede sig med statsstøtte til privatskoler, henstillede, at man overvejede at skærpe reglerne, og ifølge lovforslaget kræves der derfor nu som gennemsnit for de sidste tre år 20 i stedet for 15 elever i alt i friskolen, og der er tilføjet: mindst 10 elever pr. klasse, idet en fuldt udbygget skole skal have mindst 2 klasser. Men man må jo synes, at det ikke skulle virke så afskrækkende, i hvert fald ikke for en eksisterende skole, fordi man fortsat til de skoler, der har haft 15 elever siden 1. april 1967, giver tilskud, så længe de har mindst 15 elever.

Bestemmelsen om, at friskolen kan få overbygning med 8. og 9. klasser og 3. real, vil jo nok give anledning til nogen drøftelse i udvalget, fordi man foreslår, at der i gennemsnit for de sidste 3 år skal være mindst 12 elever pr. klasse og mindst 8 i 10. klasse. Det er jo nemlig sådan, at de største friskoler har ca. 125 elever, og det er ikke særlig mange, der har så mange elever, så derfor vil der ikke kunne blive tale om overgangsdelte klasser. Måske kan man på de større skoler så udbygge den 7-årige hovedskole, så man uden at oprette adskilte 8. og 9. klasser kan indføre de klassers fag ved undervisning i grupper på tværs af overgangen. Jeg kunne tænke mig, dér var en mulighed, men jeg vil gerne, at vi drøfter problemet i udvalget.

Et andet problem bliver sikkert børnehaveklasserne. Friskolerne har været blandt pionererne for børnehaveklasserne, og derfor er det rimeligt, at lovforslaget vil give dem ret til at oprette børnehaveklasser uden for-

udgående godkendelse. Men for at denne ret ikke skal forekomme alt for illusorisk, bliver det nok nødvendigt at se nærmere på mulighederne for en eller anden form for grupper også her; der er nemlig tilknyttet den bestemmelse, at man ikke kan oprette en børnehaveklasse, uden at den har tilknytning til 1. klasserne, og på mange af de små friskoler vil det være vanskeligt at samle 10 elever i en børnehaveklasse.

I mit parti går vi gerne ind for, at ledere og lærere lønnes som folkeskolens lærere, og at de, hvis de ikke er sikret på anden måde, skal være medlemmer af en af de anerkendte pensionskasser. Når dertil kommer, at der ydes tilskud til en vikarkasse, og at der føres en vis kontrol med de skolepenge, der må betales, da private skoler selv skal betale 15 pct. af udgifterne, og der i øvrigt er søgt bevilget 1 mill. kr. til fripladser, så synes jeg, man må sige, at lovforslaget byder de private skoler gode økonomiske betingelser.

Mindre økonomiske detaljer vil vi jo få lejlighed til at drøfte i udvalget, og hvad angår de pædagogiske problemer, jeg har rørt ved, håber jeg, at vi kan få et positivt resultat ud af forhandlingerne i udvalget.

Poul Dam: Jeg skal lade de mange tekniske spørgsmål ligge, dem kan vi snakke om i udvalget. De er måske heller ikke så forfærdelig alvorlige, selv om der naturligvis er en række af dem, som giver anledning til at rejse spørgsmålet: kan man overhovedet lave friskoler i fremtiden, kan man overhovedet starte friskoler, og ganske særlig: kan man starte friskoler i det storkøbenhavnske område, hvor lærernes lønningskrav og lønningsbehov måske også er et andet end i resten af landet? Der er nok noget om, at frihed ikke alene er et smukt abstrakt begreb, men også har noget at gøre med penge; der skal nogle penge til for at sikre friheden, og hvis man ikke får de penge, er det altså temmelig illusorisk.

Jeg har siddet og undret mig en lille smule over, at flere af ordførerne udtalte sig

[Poul Dam.]

på en sådan måde, som om det var en særlig nåde, at man gav lov til, at der fandtes friskoler og private skoler. Det forekommer mig, at ikke mindst de liberale partier burde være i stand til at sætte forældreretten op over statens ret. Jeg vil i hvert fald gerne melde mig som den, der anser forældrenes undervisningsret for at være langt mere central end statens eventuelle rettigheder over børnene og undervisningen. Jeg mener, at dette ikke alene er nedfældet i grundloven allerede fra 1849, men at det også er gået ind i almindelig dansk folkebevidsthed i en sådan grad, at der gudskelov ikke er nogen vej tilbage. Denne lovgivning er jo også blevet administreret på en sådan måde, at forældreretten virkelig er for hånden, forældrene har virkelig muligheder for at få givet deres børn en skolegang af den art, de selv ønsker det, i hvert fald hvis de kan få samlet en kreds af ligesindede, så man kan få lavet en skole.

Og der er stadig væk reglerne om hjemmeundervisning, som jeg har bemærket er overført så at sige uændrede fra den hidtidige lovgivning, men jeg ved ikke, om det er et tilfælde, eller der er noget symptomatisk i, at ordet hjemmeundervisning er fjernet fra lovens titel. Jeg går ud fra, at det mere er for at gøre lovtitlen kort. Der er i hvert fald mange, der mener, at dette, at man giver tilladelse til hjemmeundervisning, er det helt specielt danske, og man kunne gerne stadig væk have det i lovens titel. Det, at denne lovgivning er blevet administreret overordentlig forstandigt og frisindet, gør jo, at man alligevel må sige: ja, vi skal også sikre os, at lovformuleringen er sådan, at det under alle omstændigheder vil fortsætte i fremtiden. En god tradition er god, men hvis en lovparagraf giver mulighed for at ændre traditionen, så risikerer man, at der på et eller andet tidspunkt i en fjern fremtid, når der kom en anden minister for eksempel eller sådan noget, ville ske en ændring på dette område. Og dér kan man altså blive en lille smule bekymret nogle steder.

Det er jo med denne lov som med forskellige andre af de love, som kommer fra undervisningsministeren, at det vigtigste står i bemærkningerne. I bemærkningerne til § 11 opdager man, at det er en tilskudsbetin-

gelse, at skolerne følger tilsynets anvisninger. Det er uskyldigt, hvis anvisningerne er uskyldige, men hvis anvisningerne går ud på, at en hvilken som helst friskole skal være en tro kopi af, skal vi sige den lidt mere gammeldags udgave af folkeskolen, så er hele ideen med friskolen jo gået tabt. Hvis de almindelige paragraffer om, at undervisningen skal stå mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, praktiseres på en sådan måde, at det er folkeskolens mere kedsommelige gennemsnit, der skal være norm i friskolen, og som ikke alene skal være norm, men som er noget, man ikke kan afvige fra, så er meningen med friskolerne ikke til stede.

Nu kan man jo klare den slags ting ved at skrive nogle fornuftige ting i en udvalgsbetænkning, og det skal jeg bestræbe mig for vil ske i det kommende udvalgsarbejde, hvorom jeg gerne vil sige, at måske ville det være hensynsfuldt over for skolerne, for denne skoleform og for andre, at man fik lovforslag fremsat så betids inden den påtænkte ikrafttrædelsesdato eller virkningsdato, at skolerne virkelig kunne administrere efter den. Hvad skal friskolerne gøre i dag? Der er tre uger til den 1. april, hvor et nyt regnskabsår begynder. De ved intet om, hvorvidt det er denne lov eller den gamle lov, de får tilskud efter, altså hvorvidt betingelserne er som i denne lov eller som i den gamle lov. Det er virkelig lidt for svært for disse skoler, og jeg synes, at ministeriet kunne hjælpe dem lidt, for eksempel ved allerede nu at love at udskyde ikraftsættelsen.

Undervisningsministeren (Helge Larsen): Må jeg begynde med at takke for den tilslutning, der er givet til lovforslaget, og for den tilslutning, der fra alle sider er givet til det princip, vi har fulgt igennem en lang tid, med adgangen til, at forældre kan oprette private skoler og oprette og drive friskoler. Jeg siger også tak for de kritiske bemærkninger, der er kommet på visse punkter.

Jeg er ganske enig med hr. Poul Dam i, at en lovformulering skal være sådan, at en god administrativ praksis og tradition ikke efterhånden skal brydes. Jeg tror heller ikke, at der i lovens formuleringer er noget, der giver anledning til en sådan frygt; men vil naturligvis gerne drøfte det igennem i

[Undervisningsministeren.]

udvalget. Men når hr. Poul Dam i den forbindelse udtrykkeligt nævnte, at det i § 11 sættes som en tilskudsbetingelse, at skolen følger tilsynets anvisninger, vil jeg gerne gøre opmærksom på, at den gældende friskolelov har en bestemmelse, som svarer dertil, idet det hedder, at det er en betingelse for, at en friskole kan oppebære stats-tilskud, at den underkaster sig det tilsyn, som er angivet i afsnit 2 osv., og imødekommer de krav, der stilles fra tilsynets side. Der tænkes altså ikke indført nogen ny praksis her. Jeg vil i øvrigt gøre opmærksom på, at forslaget udvider forældrenes ret til at vælge tilsynet.

Hr. Poul Dam spurgte også, om det er symptomatisk at ordet hjemmeundervisning er fjernet fra teksten. Det er det ikke; det er, som hr. Poul Dam i øvrigt også formodede, udtryk for et ønske om at gøre lovens titel så kort som muligt.

Der har været rejst en del spørgsmål, som jeg gerne vil svare på, og som man mere udførligt vil gennemgå i udvalget. Hr. Orla Møller var inde på, at det måske ikke er tidssvarende, at man har denne adskillelse mellem 1.-7. klasse og 8.-10. klasse. De sidste klasser, 8.-10. klasserne, vil jo efter forslaget være under ministerielt tilsyn, og det hænger naturligvis sammen med, at man på disse klassetrin vil have eksamener og statskontrollerede prøver. Jeg kan meget vel se tankegangen, som ligger bag hr. Orla Møllers udtalelse, i en tid, hvor skellet, om jeg så må sige, mellem de 7 første årgange og de efterfølgende årgange bliver mindre og mindre. På den anden side tror jeg, man skal overveje netop tilsynet til det; der er blevet betegnet som det traditionelle for friskolerne og vel ikke mindst for de ældre friskoler — de, der i deres oprindelse går tilbage til de første friskoler — og spørge, om ikke netop de er interesseret i og har et ønske om dette særlige tilsyn for 1.-7. klasse. Disse ældre friskoler lægger jo en afgørende vægt på, at det er disse 7 årgange, som er friskolens område. Nogle af dem har 8. og 9. og måske 10. klasse også, men det er vist alligevel stadig væk traditionelt sådan, at man i friskolekredse betragter de 7 år som de årgange, friskolen navnlig skal interessere sig for, og som den har en særlig opgave over for. Det er i hvert fald ud fra det synspunkt,

at jeg vil argumentere for at bevare den opdeling, som findes her i loven. Det er muligt, at nyere friskoler vil have et andet syn på det, men jeg tror, det er væsentligt her at fastholde traditionen, vi har på dette område.

Det samme gælder i øvrigt også de bemærkninger, som hr. Orla Møller gjorde om, at tilsynet kun skal omfatte dansk, skrivning og regning. Det er i og for sig også det traditionelle synspunkt, som har ligget i friskolelovgivningen, og som er fastholdt. Om man, som hr. Orla Møller nævnte det, skulle overlade også tilsynet i disse 3 fag til forældrene selv, således som det gælder for anden undervisning, var måske værd at overveje, men i hvert fald, skærpe tilsynet mener jeg ikke man bør gøre.

Man har i denne forbindelse også nævnt spørgsmålet om befordringsgodtgørelse for elever til friskoler og dér henvist til den udvidede adgang til, at skoler kan samle elever fra 6. og 7. klassetrin i en enkelt skole eller arbejde sammen om det. Jeg forstår vel synspunktet, men jeg tror, at det, som er nævnt i bemærkningerne til forslaget, at man gerne vil opfordre kommunalbestyrelserne til at bidrage til en sådan ordning, er det videste, vi kan gå. Jeg ser ikke, at der er mulighed eller grundlag for at pålægge kommunerne en pligt til at betale for befordring til disse skoler.

Der er fremhævet det væsentlige nye træk, at de frie skoler eller friskolerne og de private realskoler nu får adgang til at give specialundervisning enten på skolen selv eller ved samarbejde med de kommunale skoler. Det betragter også jeg som et meget væsentligt fremskridt, noget, der jo er anbefalet af det særlige udvalg, som har arbejdet med spørgsmålet om at skabe bedre vilkår for handicappede elever.

Spørgsmålet endelig om lønningerne vil vel nok egne sig til en nærmere gennemgang i udvalget, men jeg vil gerne fremhæve det, som ligger bag ved de bemærkninger, der er gjort, at der i forbindelse med hele lønreformen eller tjenestemandreformen jo er søgt tilstræbt ensartede lønninger, og at det er det synspunkt, som ligger bag ved det, der er foreslået af bestemmelser vedrørende „københavnslønninger“. Men da hele dette spørgsmål vel nu er ved at være afklaret efter forhandlingerne om de københavnske

[Undervisningsministeren.]

lønninger, vil jeg naturligvis være villig til at drøfte det i udvalget.

Bare én bemærkning om elevtallet. Det er rigtigt, at der er tale om en stramning af kravet til elevtal i friskolerne, og det er jo helt i overensstemmelse med den udvalgsbetænkning, som blev afgivet i fjor i forbindelse med den nye tilskudslov. Jeg har mødt den opfattelse hos friskolerne, navnlig de ældre friskoler i landdistrikter, hvor man har befolkningsafvandring og derfor vanskeligheder ved eller frygt for ikke at kunne få et tilstrækkeligt antal elever til at kunne fortsætte en friskole, der har eksisteret gennem længere tid. Jeg forstår denne frygt, og derfor vil jeg gerne, som det allerede er gjort af en af de ærede ordførere, benytte lejligheden til at gøre opmærksom på lovforslagets § 16, som jo netop giver sådanne små friskoler, der ikke kan opfylde lovens krav, ret til at fortsætte deres virksomhed efter de gældende regler. Jeg mener, vi herigennem har taget det hensyn, som skal tages til disse skoler, og skulle der ikke med disse bestemmelser være taget tilstrækkeligt hensyn, hvad jeg føler mig overbevist om at der er, er vi naturligvis rede til at drøfte også det i udvalg.

Det samme må i øvrigt siges om bestemmelsen om 10 elever pr. børnehaveklasse. Alle ordførere har givet tilslutning til, at tallet nok er rigtigt og rimeligt, men der vil også her, og det må man være opmærksom på, kunne være tilfælde, hvor en lille friskole måske kan have vanskeligt ved at opfylde kravet, og derfor er der altså også en bestemmelse i § 12, hvorefter der er mulighed for dispensation fra dette krav. Men principielt må kravet om 10 elever pr. børnehaveklasse nok være det rigtige og rimelige.

Så blot til sidst en bemærkning om de regler, som er indsat om renter af lån med pant i skolens faste ejendom. Det er naturligvis rigtigt, som det er blevet sagt, at det er en bestemmelse, som mere rigtigt hørte hjemme i selve tilskudsloven og ikke i denne lov, der giver de mere pædagogiske regler eller pædagogiske rammer for de frie skoler og de private skoler. Når vi har ønsket en sådan bestemmelse, er det ud fra det synspunkt, at vi finder, det vil være rimeligt og rigtigt at kunne have en begrænsning på dette område, og det skal vi gerne give

nærmere oplysning om i udvalget. Men jeg vil gerne over for den kritik, som har været fremført af hr. Orla Møller, vist også af hr. Poul Dam, sige, at jeg erkender, at det bedre hører hjemme eller mere systematisk rigtigt hører hjemme i selve tilskudsloven, og en drøftelse af, om vi eventuelt skulle overføre en sådan bestemmelse til tilskudsloven og tage den ud af denne pædagogiske lov, er jeg villig til i udvalget.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til udvalget angående undervisning og uddannelse. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om forlængelse af statsgaranti i forbindelse med Danmarks deltagelse i det skandinaviske luftfartssamarbejde.

Valgt blev: Jørgen Jensen, Havnstrup Clemmensen, Fanger, Støhr Johansen, Enggaard, Holmberg, Johan Philipsen, Skovmand, Amtoft, Bilgrav-Nielsen, Horn, Lysholt Hansen, Per Hækkerup, J. O. Krag, Lindberg, Søgaard og Aksel Larsen.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Finansudvalget har afgivet tillægsbetænkning over forslag til finanslov for finansåret fra 1. april 1970 til 31. marts 1971. Eksemplarer vil blive omdelt.

Udvalget angående forslag til lov om „Fondet til fremme af teknisk og industriel udvikling“ har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Udvalget angående forslag til lov om indkøbsforeninger for mindre jordbrugere har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

[Formanden.]

Efter at *Skov Thulesens* hverv som midlertidigt medlem er ophørt, vil der i hans sted være at vælge et nyt medlem til

udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejendomme,

udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om udøvelse af lægegerning,

udvalget angående forslag til lov om ændring af lovgivningen om kommunale forhold. (Kommuners styrelse, regulering af kommunegrænser og udpegning af kommunale repræsentanter i nævn, råd m. m.),

udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om frigørelsesafgift m. v. af fast ejendom,

udvalget angående forslag til lov om revision af de kommunale forhold i hovedstadsområdet (af Hans Hækkerup m. fl.) og

udvalget angående forslag til lov om ændring af byggelov for købstæderne og landet. (Udvidelse af lovens område til at omfatte Frederiksberg og ændring af reglerne om gårdrydning m. v.).

Til at indtræde i de nævnte udvalg har vedkommende gruppe udpeget *Hauch*, som herefter er valgt.

Medlem af folketinget *Kjær Rasmussen* har meddelt mig, at han ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren kommentere det af en aktionsgruppe til pressen udsendte materiale, der vedrører forholdene på den selvejende institution Akademiisk Studenterkursus?“

Spørgeren ønsker skriftligt svar.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 10. marts kl. 13.30 med følgende dagsorden:

1) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om pensioner efter tidligere valglove [af *Skytte* m. fl.].

2) *Anden behandling af:*

Forslag til normeringslov for Grønland for finansåret 1970-71.

3) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om lodsvæsenet.

4) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om „Fondet til fremme af teknisk og industriel udvikling“.

5) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af bogføringsloven.

6) *Første behandling af:*

Forslag til lov om mønstre.

Angående folketingets arbejde de følgende dage i den pågældende uge henviste formanden til den omdelte ugeplan.

Mødet hævet kl. 12.49.

65. møde.

Tirsdag den 10. marts kl. 13.30.

Formanden: I skrivelse af dags dato meddeler undervisningsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen.

Medlem af folketinget *Kaj Andresen* har meddelt mig, at han ønsker til boligministeren at stille følgende spørgsmål:

„Er det ministerens hensigt som fortsættelse af indførelse af øget lejerdemokrati at gennemføre lovændringer, så der kan etableres ejerlejligheder i de sociale boligselskaber?“

Medlem af folketinget *Hanne Reintoft* har meddelt mig, at hun ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Agter den danske regering helt eller delvis at følge de af NATO afstukne retningslinjer for pacificering af aktivitet blandt studerende?“

Medlem af folketinget *Aksel Larsen* har meddelt mig, at han ønsker til landbrugsministeren at stille følgende spørgsmål: